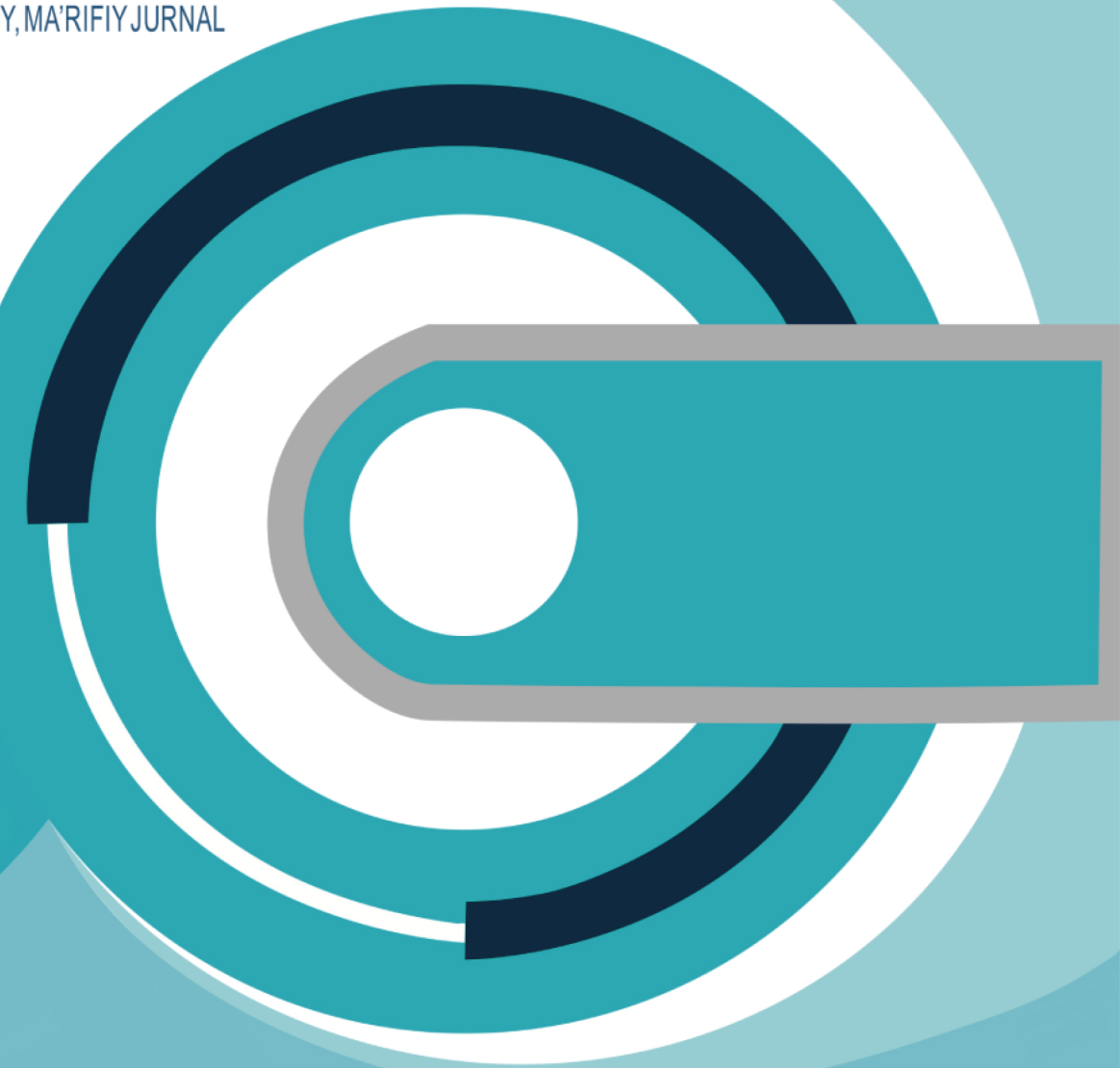

KASB-HUNAR TA'LIMI

ILMIY-USLUBIY, AMALIY, MA'RIFIY JURNAL

2023, № 6-son

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2023-yil, 6-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional ta'lim
boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,

A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV

J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,

H.SIROJIDDINOV,

K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani

Universitet ko'chasi, 2-uy

Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

A.Abraykulov,

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 23.10.2023-yil.

Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.

Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ

bosmaxonasida chop etildi.

Korxonalar manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,
Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Astankulova M. Innovatsion ta'lim sharoitida "Maktabgacha ta'limda menejment" fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	3
Mo'minov K.A. Forsayt texnologiyasi asosida talabalarni texnik va dasturiy ta'minoti kompetentligini innovatsion takomillashtirish mexanizmi	6
Toshtemirova D. Bo'lajak tarbiyachilarda bolalarni tabiat bilan tanishtirish jarayonini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	11
Rajabov F.T. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarning afzalliklari.....	16
Abdagarova Sh. X. Дидактические возможности формирования гендерного равенства у детей дошкольного возраста.....	22
Ibadullayev Q.M., Temirova M.B. Bola rivojida tarbiya madaniyatining roli va ahamiyati	26
Tashxodjayeva P.B. Zamonaviy ingliz tilida audiovizual tarjima va uning metodikasi	30
Berdiyeva M.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish.....	33
Kurbanova F.K. Umummadaniy kompetensiyani rivojlantiruvchi samarali usullar	36
Mehrochev B.B. Elektron axborot-ta'lim muhitida talabalar mustaqil ishini tashkil etish	41
Jo'rayeva N.T. Bolalarda elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish usullari	48
Akramova D.G'. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni kasbiy faoliyat xavfsizligiga tayyorlash: pedagogik yondashuv	52
Fozilov J. Pedagogik aksiologiyaning asosiy tushunchalari va prinsiplari	57
Nazarqosimov Q., Qarshiboyev A. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarda shaxsiy sifatlarini kamol toptirishning hozirgi kundagi ahamiyati	63
Axrorova S.A. Autizm sindromli bolalarning muloqot ko'nikmalarini o'rganishda tibbiy-psixologik-pedagogik qarashlar.....	68
Gaynazarova G.A. Ertaklardan foydalangan holda bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish usullari.....	76
Mirzayev Sh. O'quv me'yoriy xujjatlarning o'quv jarayonida samaradorlikni oshirishga ta'sir etadigan nazariy asoslar va ta'lim-tarbiyaviy prinsiplar.....	82
Kadirov T.B. O'qituvchilarning mediakompetentligini rivojlantirish muammosini yechish yo'llari	85
Jabbarov Z. Oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida harbiy ta'limni rivojlantirish muammolari	90
Abdullayeva N.O'. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda og'zaki nutqni rivojlantirishda arifmetik amallarning ahamiyati.....	94
Toshurdiyeva Z.D. Erta yoshdagi rivojlanishda ortda qolayotgan bolalarning lug'at kamchiligini diagnostika qilishda nutqiy motivatsiyani oshirish	102
Usmonova Z.I. Boshlang'ich sinflarda o'rgatiladigan og'zaki hisob usullari, ularning nazariy-metodik jihatlari	107
Toshpulova N. Maktabgacha yoshdagi aqliy rivojlanishida muammosi bo'lgan bolalarning maktab ta'limiga yetukligini o'rganisga qaratilgan ishlar.....	111
Haqberdiyev J.A. Kar va zaif eshituvchi bolalarni oilada tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlari	118
Mamatqulova SH.O'. "Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni aqliy qobiyatini TRIZ ta'lim texnologiyasi asosida rivojlantirish".....	123
Jabbarov R.R. Oliy ta'lim muassasalarida amaliy bezak san'ati fanini dasturiy mahsulotlar orqali o'qitish muammosining metodik adabiyotlarda o'rganilganlik darajasi.....	130
Abdulxafizov B.X. Pedagogik kvalimetriyaga kirish va uning o'rta maktab (10-11-sinf) o'quvchilarining bilimlarini baholashdagi roli.....	136
Suvankulova Sh.K. Aqli zaif bolalarda nutq nuqsonlarini korreksiyalashning ahamiyati	141
Arifxodjayev G'.S., Isarova Sh.B. Ko'rishda nuqsoni bolgan bolalarda shaxmatni oynashda tasavvurlarni shakllantirish.....	145

Xodiyeva G.H. Boshlang'ich sinflarda steam fanlarni o'qitishning didaktik xususiyatlari.....	149
Norqo'ziyeva M.A., Musurmonova S. Fridrix frebelning didaktik tizimi - steam ta'lim moduli sifatida.....	155
Esanboyeva M.A. Theoretical and practical foundations of using innovative technologies in teaching English.....	159
Xamrayeva E.M. Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining nutq madaniyatini innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirish.....	163
Буранова Ш.А. Нодавлат мактабгача таълим ташкилоти педагогларининг корпоратив маданиятини такомиллаштиришнинг педагогик мазмуни.....	168
Temurova G.X. Kar va zaif eshituvchi bolalar tarbiyasida qurish-yasash va uning tutgan o'gni.....	173
Пўлатов Ш.П. Таълим ташкилотларининг кластерли ёндашув асосида ҳамкорлик фаолиятини ривожлантириш йўналишлари.....	176
Yunusov M.X. Kar va zaif eshituvchi bolalar eshituv-nutqiy faoliyatini tashkil etishning korreksion yo'nalganligi.....	180
Позилова Ш.Х., Зарипова Д.А. Научно-методический анализ развития профессиональной креативности преподавателей профессионального образования.....	184
Berdiyeva M.B. Bo'lajak boshlang'ish sinf o'qituvchilarini kreativ kompetentligini rivojlantirish – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida....	189
Каримова В., Шоймардонова Т.Т. Алгоритм отбора преподавателей на основе морфологического анализа для повышения качества подготовки руководящих кадров вузов.....	193
Maxmudova D.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarni xalq og'zaki ijodi vositasida maktab ta'limiga tayyorlash.....	200
Пардабаев Ж.Э. Уқувчиларнинг касбий тайёргарлигини ривожлантиришда мактабдан ташқари, умумий ўрта ва профессионал таълим музвийлиги.....	203
Sultanov T.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'yin texnologiyalari asosida ta'limga adaptatsiya qilishning pedagogik mazmuni	210
Терехова О.Е. Описание методической работы по развитию речевого творчества детей старшего дошкольного возраста	214
Nadirova N. O'rta umumta'lim maktablari ingliz tili darslarida og'zaki nutq mashqlarining taxlili	219
Atakav I.R. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tarbiya fanini o'qitishni metodik takomillashtirish.....	224
Kuranbayeva H.A. Ta'lim traektoriyasini metodik takomillashtirishda uzluksizlikni ta'minlashning daraja ko'rsatkichlari mexanizmi.....	229

BOLA RIVOJIDA TARBIYA MADANIYATINING ROLI VA AHAMIYATI

Q.M. IBADULLAYEV - pedagogika fanlari doktori
M.B.TEMIROVA - 600-MTT rahbari, mustaqil tadqiqotchi

Annatsiya. Ushbu maqolada bola tarbiyasida ota-onalar tomonidan takrorlanayotgan xatolar haqida va xatolardan xulosani ijobiylikka yo'naltirishga qaratilgan o'ganishlar haqida fikr yuritiladi.

Agar bir kishi oldinlari foydalanishni bilmagan va ko'rmagan biron bir zamonaviy jihoz sotib olgudek bo'lsa, albatta, uni ishlab chiqaruvchilar tarafidan tayyorlangan katalog (foydalanish yo'riqnomasi)ni o'qish yoxud bu jihozni ishlatib ko'rgan kishilardan so'rab-suriştirish orqali undan foydalanishni o'rganishga harakat qiladi. Aksariyat hollarda ishlab chiqaruvchilar mijozlarni jihoz to'g'risida yetarli ma'lumotga ega bo'lmasdan turib uni ishlatishdan ogohlantiradilar va foydalanish tavsiyasiga rioya etmagan mijozlar bunday buyumlarni ishlatish mobaynida jiddiy xatoga yo'l qo'yadilar va oqibatda katta mablag' evaziga qo'lga kiritilgan bu jihozlarning yaroqsiz holatga kelib qolishiga sababchi bo'ladilar.

Bola (farzand) har qanday texnik yoki boshqa biror turdagi barcha jihozdan murakkabroq va mukammalroqdir. Farzand odomzodga Ollox tomonidan berilgan ne'matlarning eng a'losi, eng ulug'i va eng mo'tabaridir. Shunday ekan farzandga to'g'ri tarbiya berish chuqur bilim, tajriba va mahorat, sabr-toqatni talab qilishini bilishimiz zarur. Biroq "katta" odamlar buni tan olgisi kelmaydi yoki irodasi yetishmaganidan toqat qila olmaydi. Tarbiyadagi mas'uliyatni sezmagani uchun bo'lsa kerak, bamaylixtir yetti-sakkizta bola ko'rishga jur'at qiladilaru, farzand tarbiyasi to'g'risida bitta kitobcha bo'lsa-da, mutolaa qilish, biron bir tadqiqotchining ma'ruzasini tinglash yoxud mutaxassisdan maslahat so'rash hayollariga ham kelmaydi. Biz bilimsizlikning

achchiq samarasini tatib kelmoqdamiz va manimcha hali ancha vaqt bu mevaning maxzulini ko'raveramiz. Ko'p sonli o'spirin yigit va qizlarning qing'ir-qiyshiq yo'llarga kirib ketishi, yana qanchadan-qancha yosh avlodning o'qish hamda amaliy hayotdagi muvaffaqiyatsizligi mana shu bilimsizlikning ayanchli natijasidir. Farzand tarbiyasi mavzusi - serqirra, benihoya cheksiz va umuman oddiy odamlar qabul qilishi oson bo'lmagan masala hisoblanadi (shuning uchun ham natijadorligi yuqori bo'lmagan aqliy mehnat sanaladi). Har yili dunyo bo'yicha bolalar tarbiyasiga bag'ishlangan minglab kitob va risolalar chop etiladi, biroq yuz yillar muqaddam bo'lgani kabi aksariyat ota-onalar gapga kirmaydigan (quloqsiz) bolalar muammosiga duch kelaverishadi, o'z vaqtida tarbiya muammosi va farzandi bilan shug'ullanmaganligidan qayta-qayta pushaymon bo'laverishadi.

Biz bu borada o'z tadqiqotlarimiz bilan fikrlashmoqchimiz:

«Tarbiya» so'zi arabcha «robba» fe'lidan olingan bo'lib, o'stirdi, ziyoda qildi, rioyasiga oldi, rahbarlik qildi va isloh qildi ma'nolarini bildiradi. Tarbiya madaniyati – bu farzand o'sib ulg'ayotganida o'z fikrlarini siz bilan baham ko'rishni tinglash san'ati. Tarbiya shunday hissiy aloqaki biz uni tarqatamiz va baham ko'ramiz hamda go'zal san'at darajasigacha rivojlantiramiz qachonki siz yangi tug'ilgan chaqaloqning va kichkintoyning ko'zlariga boqib unga mehr bilan dunyoning ajoyibotlarini yetkazish qobiliyatini o'zingizda shakllantira

olsangiz!?

Rus olimi K.D.Ushinchkiy takidlaganidek “Tarbiya madaniyating o‘ziga xos xususiyati shundaki, u deyarli hamma uchun tanish va tushunarli bo‘lib tuyuladi hamda qanchalik tushunarli va oson ko‘rinsa, inson ular bilan nazariy yoki amaliy jixatdan kamroq tanish bo‘ladi. Deyarli hamma tan oladiki, tarbiya sabr-toqat talab qiladi... lekin judayam ko‘pchilik odamlar sabr-toqat, tug‘ma qobiliyat va ko‘nikmalardan tashqari maxsus bilimlar ham zarurligini bilishmaydi” [4].

Qolaversa, «tarbiya madaniyati» deganda, avvalo, tarbiya negizini, uning o‘zaro ta’sirlanish, ta’sir o‘tkazish va o‘zaro jamoaviy ruhiyat paydo qilish asosiga qurilganini anglab yetish hamda bu narsa talab qiladigan tamoyillar, qadriyatlar, fidokorlik, g‘oya va tushunchalar nazarda tutiladi. Tarbiya madaniyatini tashkil qiluvchi mazkur tarkibiy qismlar mukammal tarzda yig‘ilishi benihoyat mushkul ish deb hisoblaymiz va shuning uchun ham biz doimo o‘zimizni tarbiyaviy muammolar iskanjasida his qilamiz, bu muammolarni bartaraf etish borasida munosib ravishda ish yuritishni bilmay boshimiz qotadi. Negaki, doimo ong ostimizda tarbiya g‘oyat murakkab ish deb o‘ylaymiz. Tarbiya nihoyatda qiziqarli hamda zahmatli ishdur. Tarbiya kattalardan yaxshi bilim va hikmat, shuningdek, asabiy muvozanat hamda vazminlik bilan bir qatorda muayyan darajada amaliy tajriba ham talab qiladi. Tarbiya bilan shug‘ullanar ekanmiz, uning og‘ir mas’uliyatini his etamiz. Bu yo‘lda ko‘p sa’y-harakat qilayotganimiz va ancha qimmatbaho narsalarni qurbon etayotganimizni bilamiz-u, biroq bolalarning shaxsiyati hamda yurish-turishida buning asoratini payqamaymiz [2].

Shu o‘rinda tadqiqotchilardan birining Xitoyda o‘sadigan bambuk daraxti haqida aytgan so‘zini eslatishni ma’qul deb bilaman. Bu daraxt urug‘i yerga ko‘milgach, dastlab uning popukli ildizlari yer ostida keng ko‘lamda tarqaladi va bu jarayon to‘rt yil davom etar ekan. Shu davr maboyinida yer ustida uning urug‘dan yorib chiqqan nimjon g‘unchasidan boshqa

narsa ko‘rinmas ekan. Beshinchi yilga o‘tib esa bambukning quyoshga intilish ya’ni o‘shish jarayoni judayam tezlashib balandligi qariyb 25 metrga yetar ekan!?! Tarbiyadagi natijadorlikni ham bambuk daraxatining o‘shishiga o‘xshatish mumkin. Biz garchi natijani ko‘rmasak-da, o‘zgarishlarni his qilmasak-da, tarbiya ishini davom ettiraverishimiz zarur. Samarasi deyarli ko‘rinmasa ham natijalar mayda bo‘lsa ham o‘zgarishlar mavjud. Ko‘pincha ular to‘satdan paydo bo‘ladi. Shu bois umidsizlanish, zerikish va tushkunlikka tushmaslikni tavsiya qilinadi.

Bolalar sodda va tor muhitlardan murakkab hamda keng muhitlarga o‘tish harakatini boshdan kechiradi. Bu harakat shiddatli va beshavqat kechadi, unga farzandlar tarbiyasida aks etadigan ko‘pgina o‘zgarishlar hamrohlik qiladi. Tor doiralarda odamlar o‘rtasidagi o‘zaro mehr-oqibat va hamkorlik darajasi yuqori bo‘ladi. Chunki ularning bir-birlari bilan munasobatlari yaqin hamda mehrlari kuchlidir. Shundan kelib chiqqan holda bir-birlarining g‘am-tashvishlarini his qilish nisbati ham yuqoridir. Bu tuyg‘ular o‘z o‘rnida jamoa a‘zolarida qarindosh-urug‘, qo‘ni-qo‘shni va o‘rtoqlari farzandlarining xatti-harakatlaridan qandaydir ma’naviy javobgarlik hissini paydo qiladi. Bunday jamiyat a‘zolarining barchasi tarbiya ishi bilan shug‘ullanadi, o‘zaro yordam beradi va hamkorlik qiladi [5].

Afsus yuqoridagi holatlar salbiy tomonga rivojlanib bormoqda. Odamlarda hususiychilik (hudbinlik) va shaxsiylik doirasi kengayib, ko‘pchilik otalar farzandlari hayotiga boshqalarning aralashuvini qabul qilmay qo‘ydilar. Shuningdek, hozirgi davrda odamlarda qandaydir o‘z qobig‘iga o‘ralish, jamoaviy yig‘in va to‘y-xashamlar, o‘zining shaxsiy ko‘ngilxushliklariga moyillikni kuzatish mumkin. Biz haqiqatdan ham borgan sayin ko‘proq tarbiya berish mas’uliyatidan uzoqlashib, shaxsiy extiyojlarimiz sari yo‘l olmoqdamiz!?! Bu bir tarafdan shuni ifoda qiladiki, endilikda hayotimizdagi nuqson va kamchiliklarni isloh qilish jamoadan oila ichkarisiga yo‘naltirilmasdan, aksincha,

oiladan jamoaga yo'naladigan bo'lib qoldi. Jamoaning tanazzuli tarbiyaning tanazzulga yuz tutishidan kelib chiqishini biz yaxshi bilamiz. Jamoaning tanazzuli esa oila tarqoqligining samarasidir. Negaki, oila jamoani tashkil qiluvchi asosiy birikmadir. Oila tarqoqligining sabablari juda ko'p. Biroq biz tadqiqotlarimizda bu sabablardan eng muhimiga e'tibor qaratishimiz va o'rganamiz. U ham bo'lsa, tarbiyaning inqirozga uchragani, qalblarda mehr so'nganidir. Qolaversa, ota-onalarda farzandlarga nisbatan mas'uliyat tuyg'usi zaiflashdi, ular turli xil tuban yo'llar va uslublar bilan ko'ngilochar tadbirlaru dunyoviy lazzatlarga berilishdi, ushbu narsalarga ortiqcha qadr-qiyamat va e'tibor qaratgan holda ota-onaning bunday ishlarga mukkasidan ketishi ham oila tarqoqligining eng muhim sabablaridan biridir.

Bola qobiliyatining ko'proq qismini otadan emas, onadan o'zlashtiradi. Farzand oldida onaga ijobiy yoki salbiy munosabatda bo'lish bolaga ikki hissa tezroq ijobiy yoki salbiy ta'sir etadi ya'ni keyingi tassovurlari uchun bola "eng yaqin rivojlanish maydoni" bo'lgan oiladagi munosabatlarni aynan nusxasini oladi. Shunday ekan har qanday oilada va farzand tarbiyasida ayolning o'rni alohida e'tiborga loyiqdir. Odamlarning farzand tarbiyasi sohasida boshdan kechirgan qiyinchiliklari turlichadir va ular buni doimo qaxramonlik sifatida e'tirof etib kelishadi [3].

Ushbu o'rinda shuni ta'kidlash kerakki, xarakteri og'ir va sho'x farzandlarimizni tarbiyalash bizning oila va tarbiya madaniyatimiz uchun «kalit» vazifasini bajarishi lozim. Misol uchun bolalarimizdan birining qaysarligi, nasihat va yo'l-yo'riqlarga osonlikcha quloq solavermasligidan qiynaladigan bo'lsak, u holda bu muammoning yechimi boladan nolish va shikoyat qilish bo'lmasligi kerak. Aksincha, agar farzandlardan biri biron g'aroyib xastalikka chalinganida uni davolash uchun o'qib-izlanganimizdek, albatta qaysar bolalar bilan qanday muomala qilish haqida ham o'qib-o'rganish yoki mutaxassis

(maqolamizning kirish qismida aytganimizdek) maslahatini olish zarur. Og'ir xarakterli, o'ziga xos farzandlar bilan muomala qilish biz uchun bir sinov bo'lib, bu sinovdan muvaffaqiyatli o'tish bizning hayotimizni go'zal qilish uchun sarflangan vaqt deyish mumkin aks holda esa biz yana og'ir, salbiy xarakter egasi bilan kurashda qaxramonlik qilishda davom etaveramiz.

Hozirgi kunlarda aksariyat ota-onalar uchun qattiqqo'llik tarbiyaning bosh mezoni hisoblanadi. U ko'p hollarda haqoratlash yoki kaltaklashga ulanib ketadi. Ba'zan pashshadan fil yasab, kichik xato uchun ham katta jazo tayinlanadi. To'g'ri, bundan keyin bola xatoni takrorlamaslikka harakat qiladi, ammo o'z ixtiyoriga ko'ra emas, o'zgaralar xohishiga ko'ra ish tutishga odatlanib qoladi va bolada mustaqillik fikrlash doirasi kichrayadi. Yuzga urilgan bir shapaloq miyadagi 300-400 ta hujayraning nobud bo'lishiga sabab bo'ladi. Bu esa qanchadan-qancha qobiliyatlarning o'limi demakdir. Endi kichik xato va «o'lik» qobiliyatlarni taqqoslab ko'ring.

Shunday qilib, tarbiyaviy qiyinchilik va muammolar beparvo, loqayd yoki ojizlik va taslim bo'lish mavqeida turish emas balki tarbiya madaniyatimizni boyitish, bolalarni tarbiyalash, ularga bu borada lozim bo'lgan yo'l-yo'riqlarni ko'rsatish sohasida ildam qadam tashlashga bo'lgan qat'iyatimizni yangilash manbaiga aylanadi.

Tarbiya madaniyatini hosil qilish oilaning asosiy burchidir. Biz farzandlardan sodir bo'ladigan xato-kamchiliklar va muvaffaqiyatsizliklardan oilaning umumiy madaniyatini paydo qilish yo'lida foydalanmog'imiz lozim. Uning qobiliyatini hech qachon tengdoshlariniki bilan solishtirib uni kamsitmang aksincha shunday munosabat yuritingki bolaning o'zi undan ijobiy natija chiqarsin. «Falonchi she'rni sendan yaxshi yodlaydi», «Anavi o'rtoq'ing sendan yuz barobar kuchli», «Qo'shnimizning qizi sendan yaxshiroq ish qiladi» kabi misollar bolaning ruhan ezilishi va o'rtoqlariga bo'lgan mehrining susayishiga sabab bo'ladi. Bola qanchalik yosh

bo'lishidan qat'iy nazar olam haqida uning o'z qarashlari va tasavvurlari bo'ladi. Shu bois uning ustidan kulish, chizgan rasmlari yoki qilgan ishini taqdirlamaslik natijasida undagi motivatsiya pasayib ketadi. Bola arzimas narsadan ham quvona oladi. Rag'batlantirish unga o'zgacha kuch va ishtiyoq bag'ishlaydi. Unga bo'lgan bee'tiborlik esa o'ziga bo'lgan ishonch va erkinlikning yo'qolishiga sabab bo'ladi [4].

Bola tarbiyasidagi yana bir muhim jihati shundaki, hech qachon bolaning ovqatlanish ratsioniga befarq bo'lmang! Uni tabiiy, uy sharoitida tayyorlangan yeguliklar bilan boqing. Nonushta qilmayotganiga ishtahasi yo'qligini ro'kach qilmang! Ertalab nonushta qilmaydigan insonlar qonida shakar miqdori pasayib ketadi. Bu esa miyaga yetarlicha ozuqa yetib bormasligi va hujayralarning yomon ishlashiga sabab bo'ladi. Bola har 45 daqiqada kichik idishda suv ichishi shart! Miyaning 85 foizi suvdan iboratligi bois u yaxshi ishlashi uchun suv bilan ta'minlab turish lozim [7].

Tarbiya madaniyati johil va uyushqoq bo'lmagan oilalar a'zolari o'rtasiga rahna soladigan ishlarning o'zaro oilaviy rishtalarni kuchaytiruvchi, jamoaviy mehr-oqibat tuyg'ularini o'stiruvchi hamda ularning bu boradagi ong darajasini oshirishga yordam beruvchi omillarga aylantiradi. Bizning farzand tarbiyasida sodir etadigan eng katta xatolarimizdan biri – «Farzandim boshqalarning

bolasidan kam emas ularning bizdan ortiq joyi yo'k, ularning yon-atrofdagi narsalarga nisbatan munosabati ham aynan biznikiga o'xshash bo'lishi kerak», deb o'ylashimiz bo'lsa kerak.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlaymizki, insonlarning yuz-chehralari biri-biridan farqli qilib yaratilganidek, fe'l-atvori va aqllari hamda fikrlash doiralari ham turlichadir. Odamlar yuz tuzilishining o'zaro farqli ekanida ko'plab foydalar bo'lgani kabi ularning aql darajalari va xohish-istaklarining xilma-xilligida ham ko'plab manfaatlar bor. Farzandlardan biri bilan muomala qilishda yaragan bir uslub, ehtimol, uning ukasi bilan bo'lgan munosabatda qo'l kelmasligi, shuningdek, ulardan biri xohlagan narsani boshqa biri xush ko'rmasligi mumkin va hokazo. Maqsad – tarbiya madaniyatimizni muttasil ravishda boyitib borish va farzandlarimizga qo'llamoqchi bo'lgan tarbiyaviy uslublarimizning xilma-xilligini shu bilan birga mehrga boy bo'lishini ta'minlashdir. Albatta bu vazifa yengil emas, biroq buni qilishimiz zarur. Aks holda hayotimiz afsus va nadomatlarga to'la bo'lishi extimoldan holi emas. Aksariyat ota-onalar biron bir tarbiya uslubi qaysidir farzandiga qo'l kelgani va aynan shu uslubning boshqa farzandiga kor qilmaganidan ajablanadilar. Aslida esa birgina tarbiya uslubining bir necha farzandga mos kelishi ajablanishga haqliroqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Piaje J., Inelder B. Bola psixologiyasi — SPb., 2003.

2. Лисина М.И. Формирование личности ребенка в общении. — СПб., 2006.

3. Куликова Т.А. Oila pedagogikasi va tarbiyasi. — M., 1999.

4. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. — Собр. соч. — Т. 9. — M., 1950.

5. Бехтерев В.М. Проблемы развития и воспитания человека. Избранные психологические труды. — М. — Воронеж, 1997.

6. Пoppers Карл Раймунд. Знание и психофизическая проблема: В защиту взаимодействия. — М.: Издательство ЛКИ, 2008.

7. И. И. Комарова Этнокультурное образование детей дошкольного возраста. — М.: Издательство МГОУ, 2019.